

УДК 336.1

*Андрій Крупка
(аспірант ТНЕУ)*

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕХАНІЗМІВ
ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА,
ОПИРАЮЧИСЬ НА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Розглянуто зарубіжний досвід фінансування закладів культури і мистецтва в сучасних умовах на прикладі країн Європейського Союзу та Сполучених штатів Америки. Визначено, що на основі традиційних для країни культурних національних відносин і системи спонсорства, меценатства, благодійності, а також характеру централізації державного управління та способів міжбюджетних відносин визначається вибір методів, форм і механізмів фінансової політики, які і формують модель державного фінансування галузі культури й мистецтва. Досліджено нові механізми фінансування закладів культури в кризовий період з перспективою їх реалізації в Україні. Визначено, що надзвичайно важливим принципом державної політики у галузі культури є створення стимулів до пошуку позабюджетних джерел доходів та розвиток змішаних форм фінансування. Розглянуто можливість застосування ендавмент-фондів у вітчизняній практиці. Досліджено позитивні та негативні сторони використання ендавмент-фондів у вітчизняній практиці та запропоновано систему реалізації даного виду фінансування закладів культури і мистецтва в Україні. Запропоновані комплексні кроки щодо покращення фінансового стану закладів культури і мистецтва шляхом вдосконалення податкового законодавства, реорганізації закладів культури і мистецтва, створення сприятливих умов для залучення позабюджетних коштів. Окреслено перспективи подальших наукових досліджень, що стосуються вирішення проблеми фінансування закладів культури і мистецтва в Україні.

Ключові слова: фінансування, фінансові інструменти, інвестиції, податкові пільги, ендавмент.

*Андрей Крупка
(аспірант ТНЭУ)*

**ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ МЕХАНИЗМОВ
ФИНАНСИРОВАНИЯ ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА,
ОПИРАЯСЬ НА ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ**

Рассмотрен зарубежный опыт финансирования учреждений культуры и искусства в современных условиях на примере стран Европейского Союза и

© Крупка А., 2015

Соединенных Штатов Америки. Определено, что на основе традиционных для страны культурных национальных отношений и системы спонсорства, меценатства, благотворительности, а также характера централизации государственного управления и способов межбюджетных отношений определяется выбор методов, форм и механизмов финансовой политики, которые и формируют модель государственного финансирования отрасли культуры и искусства. Исследованы новые механизмы финансирования учреждений культуры в кризисный период с перспективой их реализации в Украине. Определено, что чрезвычайно важным принципом государственной политики в области культуры является создание стимулов к поиску внебюджетных источников доходов и развитие смешанных форм финансирования. Рассмотрена возможность применения эндаумент-фондов в отечественной практике. Исследованы положительные и отрицательные стороны использования эндаумент-фондов в отечественной практике и предложена система реализации данного вида финансирования учреждений культуры и искусства в Украине. Предложены комплексные шаги по улучшению финансового состояния учреждений культуры и искусства путем совершенствования налогового законодательства, реорганизации учреждений культуры и искусства, создание благоприятных условий для привлечения внебюджетных средств. Определены перспективы дальнейших научных исследований, касающихся решения проблемы финансирования учреждений культуры и искусства в Украине.

Ключевые слова: финансирование, финансовые инструменты, инвестиции, налоговые льготы, эндаумент.

*Andrii Krupka
(PhD student TNEU)*

PERSPECTIVES OF MODERN MECHANISMS FOR FINANCING ARTS AND CULTURE RELYING ON FOREIGN EXPERIENCE

Foreign experience of financing of culture and art in contemporary conditions on the example of the European Union and the United States. Determined that based on traditional country national cultural relations and systems sponsorship, philanthropy, charity, and the nature of centralization of governance and ways of intergovernmental relations is determined by the choice of methods, forms and mechanisms of financial policies, which form the model of public financing of arts and culture. New funding mechanisms studied cultural institutions during the crisis with the prospect of their implementation in Ukraine. Determined that the essential principle of state policy in the sphere of culture is to create incentives to seek extra-budgetary sources of income and the development of mixed forms of funding. The possibility of the use of endowment funds in domestic practice. Studied the positive and negative sides endowment use of funds in the national practice and the system of implementation of this type of financing of culture and art in Ukraine. The complex steps to improve the financial condition of institutions of culture and art through improved tax legislation, reorganization of cultural institutions and artists, to create favorable conditions to attract extra-

budgetary funds. Prospects of further scientific research on solving the problem of financing of culture and art in Ukraine.

Keywords: finance, financial instruments, investments, tax incentives, endowments.

Постановка проблеми. Найважливішим завданням державної культурної політики є не тільки збереження існуючого культурного потенціалу, а й адаптація традиційних напрямів культури до сучасних умов, стимулювання виникнення нових напрямів розвитку культури і мистецтва. Оптимальна державна стратегія розвитку культури має поєднувати позитивні елементи накопиченого досвіду з новими інструментами культурної політики, успішно апробованими в інших державах. Потрібно розробити та запровадити державну стратегію, в якій були б визначені пріоритетні напрями та завдання розвитку української культури. Це передбачає поєднання бюджетної підтримки культури зі стимулюванням благодійництва, меценатства, підприємницької активності культурно-мистецьких закладів; поєднання адміністративної реформи системи органів управління культурною сферою із запровадженням нових, конкурсних і прозорих механізмів фінансування культурно-мистецьких проектів.

Вирішення поставлених задач можливе лише за умови розроблення та впровадження в життя комплексної фінансової політики держави в галузі культури і мистецтва, яка б чітко визначала фінансові методи та важелі впливу на дану сферу з метою всебічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань фінансового забезпечення закладів бюджетної сфери приділено багато уваги в науковій літературі, зокрема можна виділити праці таких вчених, як І. Антонов, А. Козлова, О. Кузнецова, В. Кудряшов, Л. Павлов, О. Романенко, В. Федосов, І. Форкун та ін. Проте робіт, які стосуються безпосередньо фінансування галузі культури і мистецтва є вкрай обмаль, також залишаються не розкриті питання пошуку нових джерел формування фінансових ресурсів, що обумовлює актуальність дослідження.

Мета статті. Дослідити зарубіжний досвід фінансування закладів культури і мистецтва та запропонувати шляхи вдосконалення фінансового стану вітчизняних закладів культури і мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Європі існують різноманітні технології фінансування культури. Джерелами інформації щодо фінансування культури є статистичні щорічники – он-лайн інтернет-платформи, в яких відкрито доступ до баз статистичних даних Організації економічного співробітництва та розвитку. Разом з тим, в цих виданнях інформація представлена або в укрупненому вигляді: «культура і рекреація», «рекреація, культура та релігія», або в розрізних або локальних матеріалах, що ускладнює аналіз моделей, форм і обсягів фінансування культури і мистецтва за кордоном в її систематизованому і конкретно-логічному вигляді. Порівнювати обсяги фінансування галузі культури і мистецтва прийнято за трьома основними показниками: державні та приватні витрати на культуру у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП); частка витрат на культуру в загальному обсязі державного бюджету; видатки на культуру в розрахунку на душу населення. Співвідношення державного та приватного субсидування культурної діяльності неоднаково в різних країнах. Можна виділити чотири форми технологій фінансування, що розрізняються по цьому співвідношенню:

– у формі прямого фінансування (національних музеїв, архівів, бібліотек), у формі загальних і цільових бюджетних трансфертів (реалізація національних програм розвитку культури);

- на основі спільного фінансування органів влади різного рівня (регіональних організацій культури та інвестиційних проектів);
- на основі змішаного державно-приватного фінансування (культурна спадщина, музичні, театральні фестивалі, виставки);
- через незалежні посередницькі структури (благодійні фонди, громадські інститути культури, асоціації творчих працівників).

Пряме фінансування організацій культури у формі повного фінансування поточних витрат і капіталовкладень, спеціальних цільових трансфертів, а також у вигляді грантів здійснюється у всіх країнах Європи, але найбільше воно пов'язане з бюджетами унітарних держав, таких, як Великобританія, Італія, Франція, Іспанія, Нідерланди, Португалія, країни Північної Європи.

У Франції 99% загального обсягу фінансування культурної діяльності оплачує держава, а частка меценатів та спонсорів становить тільки 1%. Значні витрати центрального бюджету Австрії припадають на виконавські мистецтва (46,6%), у центральних бюджетах Італії, Нідерландів і Швейцарії превалюють витрати на музеї, архіви та архітектурні пам'ятки (39-44%). У Великобританії, Іспанії на ці цілі виділяється всього 1,8-1,9%. Якщо в Німеччині на ці ж цілі передбачено лише менше 2% бюджету, то домінують витрати на такі соціально-культурні заходи, як виставки, фестивалі, дні культури і мистецтва і т.д. (76,4%). У Великобританії ж на частку цієї статті припадає всього 1% витрат [1, с. 128].

Поширеною формою прямої державної підтримки є гранти, різноманіттям яких відрізняється шведська система фінансування культури і мистецтва. Тут особливе значення надається індивідуальним грантам, покликаним забезпечувати «економічну безпеку» духовної творчості. До них відносяться почесні безстрокові гранти видатним діячам культури; гранти у формі гарантованого доходу, що присуджуються видатним письменникам; п'ятирічні гранти молодим письменникам; гранти, що дають авторам право на отримання доходу за користування їх творами в публічних бібліотеках. Для шведської системи грантів характерні спрощена процедура надання і повна свобода організацій або індивідуальних одержувачів в їх використанні.

У європейських країнах державне фінансування культури здійснюється і на основі міжбюджетних трансфертів шляхом перерахування місцевим бюджетам загальних і цільових трансфертів. У Норвегії муніципалітети отримують від уряду блоковий грант на фінансування сфер охорони здоров'я, освіти і культури. Датським муніципалітетам виділяють блоковий грант на фінансування бібліотек; кошти розподіляються між місцевими бюджетами пропорційно чисельності населення.

Іншою перспективною формою субсидування сфери культури є партнерська участь держави і корпоративних спонсорів, яка сприяє значному припливу коштів з приватного сектора. Спільні проекти, наприклад, у Великобританії фінансуються з центрального бюджету та спонсорських коштів у співвідношеннях 1:1 для першого проекту і 1:3 для наступних проектів. У Франції передбачається більш значна частка державної участі – бюджетний внесок і кошти спонсора складають 5:1, гроші виділяються за умови попереднього збору певного обсягу спонсорських коштів.

Слід підкреслити, що держава фінансує культуру не тільки виключно через бюджети міністерств культури. Міністерства оборони, департаменти поліції фінансують військові оркестри, культурну діяльність своїх співробітників. Створюються міжвідомчі програми субсидування культури. Протягом багатьох років, наприклад, Міністерство культури Франції укладає угоди з міністерствами сільсь-

кого господарства, юстиції, оборони, праці та освіти про спільні програми фінансування кіномистецтва, виробництва аудіо- та відеопродукції тощо.

Пільги організаціям культури надаються з різних видів податків і зборів: на майно і на землю, на додану вартість, на прибуток, на митні збори. Від податку на майно можуть звільнитися твори мистецтва, що знаходяться у власності некомерційних організацій, а також знаходяться в приватних музеях. Пільги з податку на додану вартість часто застосовуються по відношенню до виробництва культурних благ.

У європейських країнах є звичайною практикою надання пільг з податку на доходи для представників творчих професій. Наприклад, у Франції творчі працівники мають право до 10% зменшувати суму оподаткованого доходу від професійної діяльності. Музиканти, диригенти, директори театрів, відповідно – до 30%, драматичні актори, хореографи і кінематографісти – до 35% [2, с. 30].

У більшості європейських країн артистам надаються гранти для підтримки їх творчої роботи або навчання у власній країні і за кордоном. Гранти драматургам виділяються в деяких країнах за умови, що написана ними п'єса була поставлена протягом попереднього року в одному з професійних театрів, які отримують державні субсидії. Мета виділення грантів полягає в сприянні розвитку національної драматургії та забезпеченні матеріальних умов для творчої роботи драматургів.

Державні премії існують у багатьох країнах як оцінка індивідуальних досягнень і форма матеріальної підтримки подальшої діяльності видатних творчих працівників. Гранти на поїздки виділяються для підтримки участі в культурних заходах, конкурсах, фестивалях тощо. Бібліотечні компенсаційні гранти виплачуються письменникам і авторам літературних перекладів в якості компенсації за те, що написані або перекладені ними книги доступні для безкоштовного користування в громадських бібліотеках. Гранти на проведення виставок надаються художникам, працюючим у галузі образотворчого і прикладного мистецтва, дизайнерам та ін.

Система податкових пільг фінансовим «донорам» культури також широко розвинена в європейській практиці. Приватне фінансування у вигляді спонсорства полягає в тому, що підприємці надають фінансові кошти організаціям та діячам культури за умови отримання певних можливостей для реклами своєї торгової марки і виробленої продукції.

Підприємницьке спонсорство відрізняється від власне благодійної (меценатської) діяльності тим, що воно безпосередньо пов'язане з ринковою політикою корпорацій і слугує рекламним цілям. Національні податкові законодавства зазвичай не передбачають спеціальних пільг для спонсорства, але містять досить широкі можливості для скорочення оподаткованого доходу компаній шляхом врахування витрат на рекламу та інші маркетингові операції. Цим користуються компанії, включаючи в відповідні статті витрат спонсорські витрати. Тим самим держави фактично субсидують і спонсорство.

На відміну від спонсорства, приватне фінансування діяльності у сфері культури, здійснюване не для реалізації конкретних економічних інтересів, а під впливом ціннісних факторів, називається меценатством.

Найбільш поширеними видами податкових пільг для організацій та осіб, які надають підтримку культурної діяльності, є пільги:

– з податку з обороту при пожертвуваннях; надаються організаціям та фізичним особам, які віддають частину своїх доходів на благодійні цілі і, зокрема, на підтримку культурної діяльності (сума пожертвувань віднімається з оподаткованої суми. У ряді країн (Португалія, Франція) є обмеження на максимальний розмір

неоподаткованої суми – розміри податкового відрахування не можуть перевищувати 0,2% з обороту в Португалії та 0,3% у Франції);

– граничні розміри відрахувань з податку на доходи фізичних осіб, які здійснюють індивідуальні пожертвування, як правило, вище і можуть досягати навіть 50% суми доходу (в США);

– як правило, умовою надання зазначених податкових пільг є приналежність одержувачів пожертвувань до певної категорії організацій: це повинні бути або державні організації, або такі, які включені державою в перелік організацій, які визнано особливо цінними об'єктами культури [1, с. 131].

Таким чином, незважаючи на різноманіття суб'єктів культурної діяльності та відмінності їх економічного становища в європейських країнах, галузь культури і мистецтва в цілому розглядається як інститут національного надбання, розвиток якого вимагає від держави комплексних заходів підтримки та всебічної уваги. Велика мережа незалежних посередників – професійних асоціацій, фондів, громадських інститутів, які самостійно вирішують питання розподілу коштів, що виділяються державою на розвиток культури, є сприятливою умовою для творчості, оскільки гарантує певну захищеність від прямого адміністративного втручання.

Зосередимося також на досвіді фінансування культури в США. Культурні відмінності моделей і форм державної підтримки культури між країнами континентальної Європи і англomовними країнами визначаються культурно-історичними умовами. У континентальній Європі сформованими традиціями та ідеологією країн зумовлюється відповідальність держави і церкви за благодійність взагалі і за підтримку культури зокрема. А в англomовних країнах на культурну політику більший вплив робить протестантська ідеологія, що акцентує увагу на індивідуальних рішеннях і зусиллях людей.

Американська еліта виступає проти втручання держави в управління культурою. Вона переконана в тому, що держава пригнічує творчу ініціативу, гасить художнє натхнення, нав'язує «еталон гарного смаку». Саме тому в США немає міністерства або відомства, яке відало б справами культури на вищому, федеральному рівні. Управлінням культури займаються штати і міста. Американська держава проявляє інтерес до культури, але в основі цього інтересу в першу чергу знаходиться підтримка меценатства і спонсорства.

Фінансування культури і мистецтва в США здійснюється за чотирма каналами: за рахунок доходів від власної діяльності, доходів від інвестицій, за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету, і за рахунок підтримки, що надається приватними та корпоративними фондами. Звідси – частка індивідуальних приватних пожертвувань американців становить 40%.

Отже, в цій країні частка державної підтримки культури незначна і здійснюється у вигляді грантів, а не субсидій. Основне фінансування відбувається за допомогою спонсорства і механізму філантропії. Держава створює умови для ефективної взаємодії бізнесу і культури.

Власні доходи організацій культури (виручка від продажу квитків, реклами, внески членів професійних асоціацій та ін.) складають приблизно на 55% їхнього бюджету. Ще близько 25% їхніх бюджетів формується за рахунок грантів приватних і корпоративних фондів, пожертвувань приватних осіб і компаній. 12% приносять інвестиції в цінні папери, і тільки 9% витрат покривається державою [3, с. 221].

У США поряд з прямими бюджетними асигнуваннями пріоритет відданий стимулюючому податковому механізму. Цей підхід набирає все більших обертів: останнім часом країни з традиційно прямим державним фінансуванням культури

зосереджують увагу на непрямих механізмах фінансування. Світова практика державно-приватних партнерств показала, що розвиток подібних форм взаємодії влади і бізнесу – це один з найбільш ефективних механізмів вирішення різноманітних складних проблем, що виникають в суспільному інфраструктурі, її модернізації та розвитку в умовах фінансових обмежень [3, с. 222].

Вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку закладів культури дає підстави вважати, що національна культура може розвиватися за умови активної регулюючої ролі і підтримки держави. При цьому культурна політика реалізується не тільки шляхом державної фінансової підтримки пріоритетних напрямів культурної діяльності. Одним з найважливіших принципів державної політики у галузі культури є створення стимулів до пошуку позабюджетних джерел доходів, розвиток змішаних форм фінансування. Роль державного регулювання полягає у формуванні системи багатоканального фінансування культурної діяльності, залучення коштів різних урядових і корпоративних фондів, приватних інвесторів, підприємницької діяльності.

При переході до нового, багатоканального фінансування культури в Україні слід використовувати багатий досвід зарубіжних країн, а саме: необхідно підтримувати достатній рівень державних витрат на культуру, розвивати співробітництво між культурою, бізнесом і громадянським суспільством. Зокрема, в сучасних економічних реаліях, на нашу думку доцільно використовувати в галузі культури і мистецтва ендавмент-фонди.

Основна ідея ендавмента – забезпечити довгострокову фінансову підтримку некомерційної організації за рахунок грамотного інвестування залучених коштів у цінні папери, банківські депозити та інші фінансові інструменти. Подібне інвестування забезпечує некомерційній організації щорічний дохід у вигляді дивідендів, відсотків по депозитах та інших виплат, які можуть становити суттєву частку бюджету організації. Так, згідно з американським законодавством, ендавмент-фонд – це цільовий фонд, що формується за рахунок грошових коштів, цінних паперів та інших активів для отримання інвестиційного доходу, який буде використовуватися на підтримку діяльності організації [4, с. 14].

Ендавмент-фонди активно використовуються в США музеями, театрами, бібліотеками, університетами. У 2008 році в США діяло понад 750 ендавмент-фондів із середнім розміром капіталу в 520 млн дол. Офіційно першим у світі ендавмент вважається заповіт земельної ділянки в 1649 році Гарвардському університету в США чотирма його випускниками [5, с. 60].

В США діяльність ендавмент-фондів регулює Уніфікований закон, в якому можна виокремити найважливіші аспекти:

а) активи ендавменту-фонду можуть формуватись у виді будь-якого майна (гроші, цінні папери, нерухоме майно);

б) до суб'єктів, що мають право використовувати ендавмент, належать благодійні організації державної чи приватної форми власності, а також трасти, які, крім благодійної, здійснюють також і комерційну діяльність, але за умови, що благодійна діяльність є основною;

в) активи ендавмент-фонду можуть передаватись в управління спеціалізованим компаніям з управління майном, які мають право інвестувати активи з метою отримання доходу для наступної передачі такого доходу на користь некомерційної організації.

У США виділяють три основні категорії ендавментів: класичні ендавмент-фонди, цільові ендавмент-фонди і квазіендавмент-фонди. Класичні ендавмент-

фонди – це активи, отримані від зовнішніх донорів за умови, що основна сума пожертви повинна зберігатися і не може бути витрачена. Цільові ендавмент-фонди подібні до класичних, за винятком того, що вся сума пожертви або її частина може бути використана після зазначеного періоду або у разі виникнення конкретної події. Квазіендавмент-фонди є фондами, які створюються безпосередньо закладом з власних активів, і при цьому заклад у будь-який час може прийняти рішення про використання основної суми ендавменту [6, с. 96].

До одних з найголовніших переваг формування цільового капіталу в установах культури відносяться підвищення фінансової стійкості діяльності установи культури за рахунок регулярного додаткового фінансування на довгостроковій основі, яке забезпечує цільовий капітал (табл. 1) [7, с. 98].

Таблиця 1

Переваги та недоліки формування ендавмент-фондів у галузі культури і мистецтва

Переваги	Недоліки
Поліпшення фінансової стабільності та стійкості установи культури на ринку	Значні фінансові, організаційні та часові витрати на формування цільового капіталу та управління ним
Додаткове джерело фінансування діяльності установи культури	Позитивний ефект від формування цільового капіталу проявляється не відразу
Можливість нарощування цільового капіталу за рахунок грамотного управління	Необхідність залучення висококваліфікованих фахівців з різних сфер діяльності (інвестування, фандрайзинг, оподаткування)
Податкові пільги при формуванні цільового капіталу та отриманні доходів від довірчого управління цільовим капіталом на довгостроковій основі	Необхідність ведення окремого бухгалтерського обліку
Можливість довготривалого використання	Необхідність внутрішніх організаційних перетворень у структурі управління закладом культури
Цільовий характер використання цільового капіталу і доходів від нього	Тимчасові, організаційні та фінансові витрати на встановлення і розвиток комунікацій з донорами
Підвищення довіри з боку приватних і корпоративних донорів, «прозорість» роботи ендавмент-фондів в силу законодавчих вимог публікацій річних звітів	Інвестиційні та фінансові ризики, пов'язані з знеціненням акцій, втратою ринкової вартості активів
Розвиток комунікацій з донорами, наявність «зворотного зв'язку»	Конфлікт між разовим і довгостроковим фінансуванням установи культури, скорочення прямих пожертвувань

Одним з головних недоліків ендавменту є фінансовий та інвестиційний ризик, пов'язаний з невдалим інвестуванням капіталу, знеціненням цінних паперів, втратою ринкової вартості активів. Створюючи цільовий капітал, установа культури стає залежною від ситуації на фондовому та фінансовому ринках, що може плачевно позначитися на діяльності установи. Крім того, для багатьох донорів пожертвування в ендавмент-фонд є більш привабливими, так як вони можуть бути разовими, але приносити регулярний дохід установі культури протягом багатьох років.

При створенні ендавмент-фонду з'являється конфлікт між разовим і довгостроковим фінансуванням установи культури. Цільовий капітал може користуватися

більшою популярністю у донорів, ніж прямі пожертви діяльності установи культури. Це може призвести до скорочення прямих пожертвувань в яких установа культури теж зацікавлене в силу того, що вони можуть відразу і в повному обсязі витратитися. Цільовий капіталу і доходи від нього практично неможливо використовувати для вирішення поточних фінансових труднощів.

Ключовим моментом у створенні ендавменту є визначення терміну його формування. Досвід роботи з цільовими капіталами показує, що вони можуть служити додатковим джерелом фінансування діяльності установ культури і мистецтва. Порядок формування і витрачання цільового капіталу дозволяє забезпечувати установа стабільними фінансовими надходженнями протягом тривалого періоду часу.

На нашу думку, використання такого фінансового інструменту як ендавмент є дуже перспективним в Україні. Наразі в сучасних умовах взагалі слаборозвинені механізми меценатства і спонсорства, що створює штучні обмеження для потенційних внесків. Тому для початку потрібно удосконалити податкове законодавство в напрямку стимулювання приватних фірм до вкладання коштів у заклади культури і мистецтва.

Наступним кроком має стати вироблення пріоритетів розвитку мережі закладів культури і мистецтва. Велика кількість закладів успадкована з радянських часів наразі працює неефективно, а наявні фінансові ресурси не здатні вивести їх на новий рівень, тому необхідно затвердити типову мережу закладів культури і мистецтва, які фінансуються з державного і обласного бюджетів. Даним питанням мають займатися спеціалісти культурної сфери залишивши під державним протекторатом найважливіші та найбільш репрезентативні заклади. В цей же час дозволити на місцевому рівні реорганізувати заклади культури відповідно до фінансової спроможності та побажань громади.

Актуальним в цьому є досвід Польщі, де на місцевому рівні утворюються так звані культурні центри. Подібну практику в Україні доцільно було б реалізувати, особливо, в сільській місцевості, де замість кількох непродуктивних закладів культури створити один, але який би дійсно виконував свої функції. Звичайно, об'єднання може позначитися на якості послуг, але зважаючи на скорочення чисельності населення в окремих регіонах і в країні в цілому, скорочення обсягів фінансування, даний крок є чи не єдиним на противагу закриттю. В окремих випадках, за умови участі меценатів та мобілізації бюджетних фінансових резервів культурні центри громад можуть в перспективі бути більш продуктивними в плані створення культурних послуг і благ ніж існуючі.

На нашу думку, за умови застосування вищенаведених пропозицій можливе застосування ендавмент-фондів в Україні. Найбільш доцільним, на нашу думку є досвід США описаний вище. Коротко відобразимо логічну схему функціонування фонду на рис. 1.

Формування фонду повинно відбуватися не тільки за рахунок грошових коштів, а й за рахунок усякого роду матеріальних і нематеріальних активів. Даний інструмент допоможе залучати об'єкти, які раніше не використовувались або використовувались не продуктивно. Також формування ендавмент-фондів сприятиме благодійництво на основі прозорого і публічного характеру таких фондів, це можливе за рахунок формування громадських спостережних рад при фонді, які б контролювали доцільність використання ресурсів.

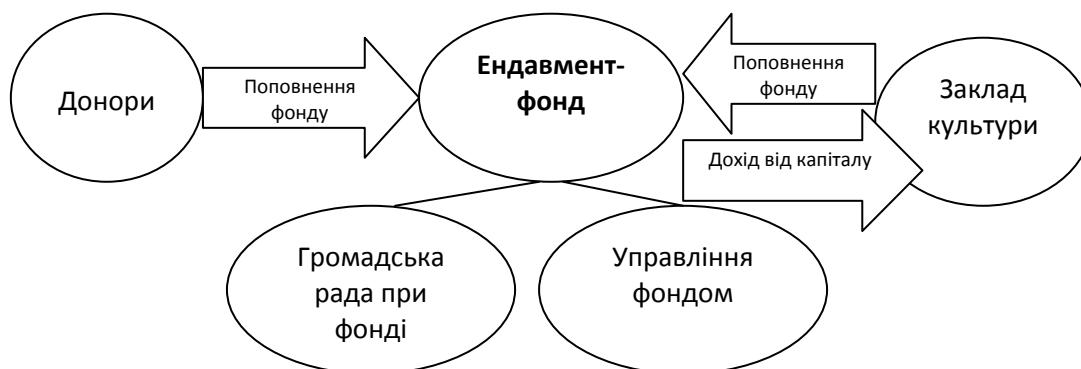

Рис. 1. Схема роботи ендавмент-фондів в галузі культури і мистецтва

Принциповим положенням є те, що, на нашу думку, заклад культури сам може виступити ініціатором створення ендавмент-фонду. В тому числі на основі власних активів, які на певному етапі не використовуються. Також, такі фонди можуть створюватися як для фінансування окремого закладу культури так і для фінансування галузі загалом на рівні бюджету, в такому разі повинний бути визначений вичерпний перелік закладів які будуть фінансуватися та визначено процентні ставки розподілу доходу. Управління фондом повинно формуватися в залежності від обсягів та виду ресурсів. У випадку значних капіталовкладень доцільно створювати окремий орган управління.

Висновки та пропозиції. Таким чином, на основі досвіду зарубіжних країн в реаліях сьогодення доцільно здійснити наступні кроки щодо створення умов появи додаткових можливостей формування фінансових ресурсів закладів культури і мистецтва.

1. Удосконалення законодавчої бази, що стимулює діяльність як приватних меценатів, так і представників бізнесу, що надають спонсорську допомогу установам культури.

2. Здійснення непрямої підтримки установам культури, головним чином, за допомогою надання податкових пільг різним учасникам культурної діяльності. У цьому напрямку важливо створити прозору, доступну та гнучку систему податкових пільг.

3. Виробити стратегію розвитку закладів культури і мистецтва з метою визначення пріоритетних напрямків фінансування.

4. Підтримка державою закладів культури у використанні державно-приватного партнерства – сукупності технологій по збору коштів на діяльність організації, альтернативних державному бюджету і власними доходами – за допомогою створення необхідних умов для розвитку даної діяльності стимулювання створенню ендавмент-фондів тощо.

В умовах фінансової кризи пошук нових інструментів фінансування галузі культури і мистецтва є вкрай важливим, зокрема, в напрямку розроблення чіткого механізму впровадження в життя державно-приватного партнерства та формування ендавмент-фондів. Поставленні завдання обумовлюють актуальність подальшого дослідження даної теми і вироблення пропозицій прикладного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козлова А. А. Мировой опыт финансирования культуры в условиях финансового кризиса / А. А. Козлова // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2012. – № 4. – С. 127–131.
2. Ильчук Д. Финансирование культуры в Европе в конце XX столетия / Д. Ильчук, В. Мисенг // Россия и современный мир. – 2004. – № 4. – С. 26–38.
3. Кузнецова О. П. Влияние мирового финансово-экономического кризиса на государственные политики в сфере культуры ведущих стран Европы / О. П. Кузнецова, Е. А. Юмаев. // Омский научный вестник. – 2013. – № 3. – С. 219–223.
4. Аганесян Г. Г. Совершенствование системы привлечения и использования целевого капитала (эндаументов) некоммерческих организаций социальной сферы : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.05 / Аганесян Г. Г. – Москва, 2011. – 28 с.
5. Литвин І. В. Ендавмент як інструмент благодійної діяльності: практика правового регулювання у Сполучених Штатах Америки та Російській Федерації / І. В. Литвин. // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – №3. – С. 58–64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2015/litvin.pdf>
6. Антонов И. М. Методы оценки уровня финансового риска / И. М. Антонов, Ю. А. Елисеєва. // Петербургский экономический журнал. – 2014. – № 3. – С. 94–100.
7. Шекова Е. Л. Целевой капитал как новый источник финансирования деятельности некоммерческих организаций / Е. Л. Шекова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2012. – № 4. – С. 92–102.

REFERENCES

1. Kozlova A. A. Mirovoy opyt finansirovaniya kulturyi v usloviyah finansovogo krizisa [World experience of the financing of culture in the financial crisis]. Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo sotsialno-ekonomicheskogo universiteta. 2012. no 4. pp 127–131.
2. Ilchuk D. Miseng V. Finansirovanie kulturyi v Evrope v kontse XX stoletiya [Financing of culture in Europe in the late twentieth century]. Rossiya i sovremenniy mir, 2004, no 4, pp. 26–38.
3. Kuznetsova O. P. Yumaev E. A. Vliyaniye mirovogo finansovo-ekonomicheskogo krizisa na gosudarstvennyye politiki v sfere kulturyi veduschih stran evropy [The impact of the global financial and economic crisis on public policy in the sphere of culture of the leading countries of Europe]. Omskiy nauchnyy vestnik, 2013, no3, pp 219–223.
4. Aganesyan G. G. Sovershenstvovanie sistemyi privlecheniya i ispolzovaniya tselevogo kapitala (endavmentov) nekommercheskih organizatsiy sotsialnoy sferyi : Avtoreferat Diss. [Improving the system of recruitment and use of target capital (endowments) non-profit organizations of social sphere]. Moskva, 2011. – 28p.
5. Litvin I. V. Endavment yak instrument blagodiynoyi diyalnosti: praktika pravovogo regulyuvannya u Spolucheni Shtatah Ameriki ta Rosiyskiy Federatsiyi [Endowments as an instrument of charity: practice regulation of the United States of America and the Russian Federation]. Naukoviy chasopis natsionalnoyi akademiyi prokuratury Ukrainy, 2014, no 3, pp. 58–64. Available at: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2015/litvin.pdf>
6. Antonov I. M., Eliseeva Yu. A. Metodyi otsenki urovnya finansovogo riska [Methods of assessing the level of financial risk]. Peterburgskiy ekonomicheskiy zhurnal, 2014, no 3. pp. 94–100.
7. Shekova E. L. Tselevoy kapital kak novyy istochnik finansirovaniya deyatelnosti nekommercheskih organizatsiy [Endowment as a new source of funding for non-profit organizations]. Menedzhment v Rossii i za rubezhom, 2012, no 4, pp. 92–102.